

בבא קמא יא

ערב שבועות תשע"ו

משה שווערד

1. ספר מגן אברהם על או"ח סימן תצד:

קשה לי היאך אנו אומרים בשבועות יום מתן תורתנו הלא קי"ל כר"י דאמר בז' בסיון נתנה תורה דהא קי"ל דבעי לפרושי ו' עונות כמ"ש בי"ד סימן קצ"ו (וכמדומה שראיתי קושיא זו באיזו פוסק) ולדידן לעולם שבועות בו' בסיון ובאמת הרמב"ם פרק ה' מהלכות אבות הטומאה פסק דא"צ לפרוש רק ג' עונות וכתב הכסף משנה בגירסת הרמב"ם והרשב"א דחכמים סבירא להו ג' עונות ופסק כוותיהו ע"ש. וא"כ מנהגנו הוא על פי הרמב"ם ומ"ש בי"ד כר' יוסי היינו להורא (" ומה שקשה עוד דהתורה ניתנה ביום נ"א לספירה דהא יצאו ממצרים ביום ה' והתורה ניתנה בשבת כבר תירץ הי"מ דבא לרמוז לנו י"ט שני של גליות. ואפשר דהיינו דקאמר יום אחד הוסיף משה מדעתו ואין כאן מקומו...

2. מהר"ל (תפארת ישראל פכ"ז):

ביאור זה כמו שאמרנו, כי בודאי מצד השי"ת הנותן, זמן מתן תורה ביום חמישים. רק שלא הגיע התורה אל המקבל רק ביום נ"א. ומכל מקום זמן מתן תורה הוא ביום חמישים.

3. ספר דבר יעקב-י:

יט] הא לאו הכי הו"א נבילה דמזיק הוא השתא אי אית ליה לדידיה כמה טריפות יהיב ליה וכו' דידיה מיבעיא - הרא"ש [לעיל ט. סימן ה הנ"ל אות י] מביא שיטת ר"ת שמהני נתינת סובין רק היכא דלית ליה קרקע מיטב או כסף, ופליג על הר"ף שפוסק כמו ר"פ ור"ה בר"י [לעיל ז:] שכל מילי מיטב.

הרא"ש מביא שני פירושים בביאור שיטת ר"ת, לפי פירוש ראשון סובר ר"ת שר"ה ור"פ לא פליגי, והא דאמרו ר"פ ור"ה בר"י דכל מילי מיטב מיירי היכא שלית ליה מעות. ולפי פירוש שני סובר ר"ת שפליגי אלא שהלכה כר"ה כיון שהגמ' קבעה התירוץ של ר"ה באחרונה [אע"פ שהיה לפני ר"פ] כיון שהיא עיקר.

ומקשה הרא"ש מגמ' דידן שמקשה למה צריך פסוק שיכול לשלם בנבילה הרי בל"ה יכול לשלם בכל דבר אפי' סובין, ולפי ר"ת אפשר לתרץ שצריך פסוק היכא שיש למזיק כסף או מיטב שאז אינו יכול לשלם בסובין וקמ"ל קרא דאעפ"כ יכול לתת הנבילה.

גם הרמ"ה סובר שהיכא דאית ליה מעות אינו יכול לשלם בסובין, והש"ך [סו"ס תיט] מקשה עליו מהגמ' כאן.

א. החזו"א [סימן ז-ה] מתרץ דהמקשן הבין

4. ספר שערים מצויינים בהלכה

השתא אי אית ליה לדידיה כמה טריפות יהיב ליה כו'. הקשו האחרונים, הא בכהאי גוונא אסור מדין סחורה בדברים אסורים, ליקח מזה ולמכור במקום אחר. ותירץ הגאון רבי עקיבא איגר, דעל המזיק ליכא איסורא במה דפורע חובו בזה, ואין בזה שם סחורה, וגם על הניזק ליכא איסורא לדמותו לקונה ע"מ למכור, כיון דהמזיק אין צריך לשלם לו מדבר אחר, ובידו ליתן לו אפילו סובין, ממילא במה דמקבל חובו הוי כנודמנו בידו ואינו דומה ללוקח. וכ"כ בשו"ת שו"מ (מהד"ת ח"ג סי' סה) דכל דלא

זה לא ניחא ליה כלל. וראיתי בתשו' שו"מ (מהד"ג ח"ג סי' ל) שהגאון מו"ה דובעריש בן הפני יהושע, הביא ראיה מהגמ' כאן דאיסור סחורה בדברים האסורים הוא מדרבנן, דאם הוא מה"ת, מה קושיא הגמ' דידיה מיבעיא, הא לא מצי יהיב ליה טרפות ונבלות, ולכן כתיב והמת יהיה לו דהו"ל כנודמנו, אע"כ דהוי רק מדרבנן. ועי' בשו"ת נוב"י (מהד"ת יו"ד סי' סג-סג) שהסכימו כל הראשונים שהוא רק מדרבנן. אבל בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' קד-קו) כתב, שכמעט כל הראשונים ואחרונים הסכימו שהוא איסור דאורייתא, וכ"כ בבית

ד] האי טורח נבילה ה"ד אילימא דנבירא שויא זוזא ואגודא שויא ארבע כי טרח בדנפשיה טרח – הרא"ש כתב שהלכה כמ"ד שטורח נבילה הוי על המזיק דתניא כוותיה. ומבאר הרא"ש דטורח נבילה הכוונה לחיוב תשלומין, אבל עצם ההעלאה מוטל על הניזק. וכ"כ הסמ"ע [סימן תג-י] שהסכמת הפוסקים שהמזיק חייב רק לשלם ולא לטרוח. לשון הרמב"ם [נזק"מ ז-יג] על המזיק לטרוח בנבילה עד שממציא אותה לניזק, וכתבו הפתחי תשובה [סימן תג-א] בשם הבית אפרים והאבן האזל והדבר"י [סימן מז-ד] שמשמע מלשון הרמב"ם שהמזיק מחויב להעלות מהבור, ולא רק לשלם דמי העלאה. הבית אפרים מביא שכן שיטת הרמב"ן [ב"מ צו:] והים של שלמה.

דכו"ע דניזק, והכא בטורח נבלה קמיפלגי. כתב הטור (ח"מ סי' תג) אף על פי שטורח הנבילה הוא על המזיק, כגון אם נפל שור לבורו חייב להעלותו וליתנו לניזק, מ"מ משנודע לו לניזק היה לו להשתדל בו להעלותו, ועל המזיק ליתן לו ההוצאה. וכתב הב"י שכן הוא הסכמת הפוסקים. ועי' בסמ"ע שם (סק"ה) דאם לא ירצה המזיק להעלותו, ולא ליתן לו הוצאה להעלותו, צריך ליתן דמים של כל הפחת מאשר היה שוה כשהיה חי, וכן משמעות הקרא "כסף ישיב לבעליו והמת", שגם המת ישיב המזיק ויתנהו לידו דניזק, ואז יהיה לו המת בתשלומי דמי נזק, והמותר עד כדי נזקו ישלם לו בכסף אם נפל לבורו כו'. ובטור"ז (שם) תמה עליו, וכי משום שלא נתן ההוצאה שהיא מועטת יהיה נלקה לשלם כל הפחת, ומנ"ל לומר כן. וכ"כ בפתחי תשובה (שם סק"א) בשם תשו' בית אפרים (ח"מ סי' לה) עי"ש.

זו אמר שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזולן וכו' – שיטת רש"י ותוס' והרא"ש אין שמין לגנב וגזולן היינו שהגנב והגזולן אינם יכולים לשלם ע"י נתינת הנבילה. התוס' מקשים דקיי"ל ישיב לרבות שוה כסף ואפ' סובין, ולמה אין הגזולן יכול לתת השברים בתור תשלומין. וחירצו שאני גזולן שכתוב והשיב את הגזילה אשר גול כעין שגול. ומבאר הרא"ש שקרא קמ"ל שגנב חייב להשיב בהמה או חפץ שלמים, דומה לבהמה או לחפץ שגול, או דמיו דמה לי הם מה לי דמיהם. ויוצא לפ"ז שיש גזה"כ בגנב וגזולן שאינו יכול לשלם בנבילה, וה"ה שאינו יכול לשלם בסובין.

וכתב המחנ"א [גזילה סימן כג] שלפי התוס' והרא"ש אפ' אם אין לגזולן מעות אלא סובין, ג"כ אינו יכול לשלם בסובין, אלא חייב למכור הסובין ולשלם במעות, ודמי לפועל שא"ל זיל טרח וזבין [כמש"כ התוס' לעיל ט.]. וכן סובר המנחת שלמה, אבל החזו"א [סימן ז-ה ד"ה ולדינא] כתב שאין אומרים לו זיל טרח וזבין, ודמי לבע"ח שרק אם יש לו מעות חייב לשלם במעות.

ועי' במחנה אפרים (נוק"מ סי' א) שנסתפק, כמי שהזיק חפץ מחבירו, ואח"כ בשעת הפרעון הוזל, כמה חייב לשלם, ואע"פ דלענין גזילה קי"ל שכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה, ואינו יכול לפטור עצמו אפילו להחזיר כלי אחר כמות שגול כדמוכח במס' פסחים (לב). וכדפרש"י שם (ד"ה כל היכא דמעיקרא), מ"מ י"ל דדוקא גבי גזולן אמרינן כן, משום דכתיב "אשר גול", כעין שגול, אבל בשאר מזיק אפשר דסגי כשיחזיר כלי אחר כמו שהזיק, ומצינו דנשתנה דינו של מזיק, כמו שמצינו בגמ' כאן דאין שמין לגזולן, ולנזיקין שמין, ודרשו מהאי קרא גופא כדאיתא בירושלמי שהביאו התוס', עי"ש בדבריו.

9. ספר שערים מצויינים בהלכה

לחוש חוששת מימנא לא ממניא אלא לשני.
הקשה השואל בשו"ת הגרע"א (ח"א
סי' קנח), והא רבא ס"ל במס' נדה (סו.) דאי
אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, א"כ בלאו
הכי טמאה בראשון, ומזה הביא ראייה

10. ספר דבר יעקב

יא [א] רד"ה מונין וכו' ואפי' הואי לידה יבישתה

– פי' לידה בלי יציאת דם, דאם היתה יציאת דם,
בל"ה טמאה משום הדם.
ומקשה הפורת יוסף דקיי"ל אין פתיחת הקבר
ללא דם, וא"כ ודאי היה גם דם. וכן מקשה הערוך
לנר [נדה כז.].
הערוך לנר מתרץ ע"פ שיטת השאלות [שהביא
הרא"ש בנדה] שס"ל דהיכא שהולד לא הושלם
יתכן שיש פתיחת הקבר ללא דם, ואף שהרא"ש
חולק עליו מ"מ יתכן שרש"י סובר כמו השאלות.
בחי' רע"א מקשה מה הנ"מ מהספק אם יצא
מקצת שליא ביום ראשון או שני, הרי בכל מקרה
טמאה ואסורה לבעלה מחמת יציאת דם ביום ראשון,
דאין פתיחת קבר ללא דם, ומזה רצה השואל
[בתשובת רע"א] להביא ראייה לשאלות שולד
שלא נגמר צורתו יש פתיחת קבר ללא דם. רע"א
דוחה הראייה מהסוגיה כאן.

11. תוספות בבא קמא דף יא/א

דאין מקצת שליא בלא ולד - וא"ת לר"א דאמר חוששין משום דאין מקצת שליא בלא ולד אבל אם היה מקצת שליא בלא ולד לא
היתה חוששת ה"ד אי ברה"ר אפי' בחד ספיקא מטהרין ואי ברה"י אפי' בספק ספיקא נמי טמא דהא תנן (טהרות פ"ו מ"ד) כל
ספיקות שאתה יכול להרבות ברה"י אפי' ספק ספיקא טמא [1] וי"ל דשמעתין איירי לענין לאוסרה לבעלה:

12. שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף יא/א

דאין מקצת שליא בלא ולד. הקשו בתוספות היכי דמי אי ברשות הרבים אפילו בחד ספיקא וכו' ותירצו וכו'. [2] אי נמי דוקא
טומאה מחמת מגע דילפינן מסוטה דומיא דסוטה שנאסרה מתחת הבועל אבל טומאה הבאה מגוף האשה לא ילפינן
מסוטה וספק ספיקא טהור אפילו ברשות היחיד וכן משמע בנדה דם הנמצא מן הלול ולחוץ אין שורפין עליו את התרומה משום
דהוי ספק ספיקא והיכי דמי אי ברשות היחיד וכו' אלא משום דלא ילפינן מסוטה טומאה הבאה מגוף האשה. הרא"ש ז"ל:

13. ספר דבר יעקב

ה) בכור שנטרף בתוך ל' יום אין פודין אותו – רש"י מפרש שנהרג תוך ל' יום. ומבאר ר' ישעיה בשיטה דסתם ולד נהרג ע"י חיה טורפת ולכן קרי ליה נטרף.

התוס' מפרשים שנעשה טריפה תוך ל' אין פודים אותו אפ' חי ביום ל' אינו חייב בפדיון. וכן מפרש הר"ח ומבאר משום שכמת הוא חשוב. וכן שיטת הרא"ש והג"י.

14. ספר דבר יעקב

השער המלך [טומאת מת ט-יב] מקשה למה פודים בכור אחרי ל' יום, הרי אכתי יש ספק אולי הוא טריפה עד שיהיה בן י"ב חודש. ואין לומר שהולכים אחר הרוב, דאין הולכים בממון אחר הרוב. היד דוד מתרץ שהכא גוה"כ הוא שתוך ל' אין פודים אותו אפ' כלו לו חדשיו, ואחר ל' פודים אותו ולא חיישינן לספק טריפה, חוץ מהיכא שרואים בו סימני טריפה.

✓ רע"א [תשובה תנינא סו"ס קמח] וההפלאה [כתו' טו: לתד"ה לא] ובשי' ר' דוד [אות ערב] מתרצים שהכא אזלינן אחר הרוב [לענין ממון] כיון

שכבר נפסק לענין דיני נפשות שהוחזק לאינו טריפה, ואדם ההורגו חייב מיתה.

יא] רד"ה במסירה תנן – בפ"ק דקידושין דכיון דמסר לו באפסר קנאה אע"פ שלא משכה מרשות מוכר – התוס' [קידו' כה: ד"ה בהמה] מוכיחים מתוך לשון רש"י דמסירה בעינן מיד ליד וכן פירש ריב"ם. שיטת ר"י ורשב"ם שא"צ מסירה מיד ליד, מיהו בעינן שהמוכר יאמר לקונה לך חזק וקני.

ומפשטות התוס' היה משמע שגם בנוכחות המוכר צ"ל לך חזק וקני אבל מהגמ' [ב"ב נ"ב:] מבואר [לענין קנין חזקה בקרקע] שבפני המוכר א"צ לומר לך חזק וקני. הרמב"ן והרשב"א [ב"ב עו:] והמ"מ [מכירה ג-ג] כתבו גם לענין קנין מסירה שלפני המוכר [בנוכחות המוכר] מהני הקנין של הקונה, אף אם המוכר שותק ולא אמר לך חזק וקני.

האבן האזל [שכנים ב-י] חוקר האם אמירת לך חזק הוי נתינת רשות בלבד [מצד המוכר] וכל הקנין נעשה מצד הקונה או דאמירת לך חזק וקני איכא הקנאה מצד המוכר. ומוזה שבפני המוכר א"צ לומר לך חזק וקני מוכן יותר אם הוי נתינת רשות ולכן לפניו מהני שתיקתו במקום נתינת רשות. ומביא האבן האזל שנחלקו בזה הקה"ח והנה"מ [רי"ס רמד] לפי הנה"מ כל הקנין מצד הקונה ומצד המוכר סגי בהסכמה והתרצות שחבירו יקנה, ולדעת הקה"ח בעינן הקנאה מצד המוכר.

וכתבו האחרונים שאף למ"ד שבכל קנין א"צ הקנאה מצד המוכר, בקנין מסירה לכו"ע בעינן הקנאה מצד המוכר, דזה חלק מעיקר הקנין שיש מסירת החפץ מצד המוכר.

ומסתבר שלפי רש"י שבעינן מסירה מיד ליד הוי הקנאת המוכר חלק מהקנין, אבל לפי תוס' שא"צ מסירה מיד ליד הוי הקנין מצד הקונה, וגדר מסירה הוי שבזה הקונה עושה הכנסה לרשותו כמו במשיכה והגבהה, ואמירת לך חזק וקני הוי נתינת רשות. מיהו אפשר שגם לפי התוס' מהות קנין

מסירה הוי מסירה והקנאה מצד המוכר, ואף שא"צ מסירה מיד המוכר מ"מ מתקיים הקנאת המוכר ע"י אמירת לך חזק וקני. ולפ"ז ניהא שתוס' ס"ל שבקנין מסירה בעינן אמירת לך חזק וקני גם בנוכחות המוכר כיון שבזה עושה הקנאה לקונה. ועיין להלן אות יב.

טז] רד"ה שומר שמסר לשומר פטור - הראשון בכל אותן דינים שהיה פטור אם היתה אצלו פטור נמי השתא - שיטת רש"י שאם השני פשע אז

הראשון יהיה חייב, כיון שהראשון היה חייב אילו הפשיעה היתה אצלו, ורק אם נאנסה שאז הראשון היה פטור אם זה היה קורה אצלו [וכן גניבה ואבידה אצל ש"ח] אז הראשון פטור. ולכאורה קשה למה הראשון חייב הרי הוא לא פשע שמסר לבן דעת. וי"ל דרש"י סובר שהראשון לא נפטר משמירה ע"י מסירה לאחר אלא הוי כשומר ע"י שליח, ואם השליח פשע אכתי המשלח חייב.

הרמב"ן, הרשב"א, הר"ן והנ"י בב"מ [לו]. חולקים וס"ל שהראשון פטור לגמרי, ואם השני פשע הוא חייב והראשון פטור, ואפ" אין לשני ממה לשלם הראשון פטור, שהרי טוען העמדותי לך בן דעת במקומו. סברת הרמב"ן שהראשון מסתלק מהשמירה כיון שהעמיד שני במקומו.

מידו היכא שהראשון שומר שכר והשני ש"ח, כתב הרמב"ן שהראשון חייב על גניבה ואבידה, שלענין זה לא העמיד אחר במקומו, ומ"מ אין הראשון חייב עד שהשני ישבע שלא פשע, ואז חייב ראשון על גניבה ואבידה. וכתב בש"ר שמואל שיוצא מהרמב"ן והנ"י חידוש שאפשר למסור חלק מחיובי השמירה לאחר.

המאירי מביא שיטת קצת מפרשים שגם שומר שכר שמסר לש"ח פטור לגמרי אף מגניבה ואבידה. וכן לומד הגר"ח [נזק"מ ד-יא] בשיטת הרמב"ם. הגר"ח מבאר הטעם משום שהשומר הראשון כשמסר לשני הסתלק לגמרי כיון שמסר לבן דעת. המאירי מקשה על שיטה זו, במה יפטר הראשון במה שאילו אירע אצלו היה חייב וא"כ הרי הרויח בגרעון שמירתו.

17. ספר דבר יעקב

יז] תד"ה לא וכו' ומיהו שומר שכר כי משלם משלם לבעלים כדאמרינן בהמפקיד דהלכה כר' יוסי דאמר אין הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו – פי' אף שהבעלים מסרו לשומר חנם שפטור על גניבה ואבידה, והשומר חנם מסר לשומר שכר, מ"מ אם יקרה גניבה ואבידה ואז השומר השני חייב [כיון שהוא ש"ש], ישלם הש"ש לבעלים ולא לשומר הראשון, דהתשלום הוא תמורת הפרה שהוא ממון הבעלים, ואין השומר צריך להרויח מאבידת פרתו של חבירו.

השיטה מביא מחלוקת האם הבעלים חייב לשלם

לשומר חנם השכר שנתן לשומר השני או דהבעלים פטורים כיון שהם לא נתנו לו לשמור. המהר"י כץ כתב שהבעלים פטור, והר"מ מסרקסטה סובר שהבעלים ישלמו השכר. הפ"ת [סימן קיז-א] הביא המחלוקת לדינא.

18. ספר דבר יעקב

כז] תד"ה את וכו' לפי טעם זה אם השני נאמן יותר מן הראשון נראה דפטור – הרא"ש [ב"מ פ"ג סימן ו] כתב אפ' יודעים שהשני כשר יותר ג"כ חייב. גם ר' ישעיה בשיטה כאן כתב שאפ' יודעים שהשני נאמן עליו כגון שהפקיד אצלו, אפ"ה השומר הראשון פשע והראשון חייב אפ' נאנסה ביד האחרון. גם הטור והשו"ע [סימן רצא-כו] כתבו חייב אפ' ידוע לכל שהשני טוב וכשר יותר מהראשון. וכתב הגר"א [ס"ק מה] שזה דלא בתוס' בסוגין. מיהו היכא שהפקיד ביד מי שרגיל להפקיד אצלו, כתב השו"ע שהראשון פטור.

19. ספר שערים מצויינים בהלכה

מינייה אפילו מגלימא דעל כתפיה. הא דאין גובין מטלטלין מיתמי, פרש"י לקמן (יד: ד"ה מיתמי) דלא משעבדי לבע"ח, דאיכא למימר לאתר מיתת אביהן קנאום. אבל בתוס' ר"י הוקן פירש משום דלא סמין עלייהו בע"ח, הואיל ואין להם אחריות כמו לקרקע. וכן בח"י הרשב"א במס' קידושין (טו.) כתב,

20. ספר שערים מצויינים בהלכה

הא אית ליה קלא והא לית ליה קלא. מפרש בתשו' הרא"ש (כלל פו-יא) אע"ג דעבדא כמטלטלי דמי, ואין בעל חוב גובה במטלטלי דלוקח, גובה מן העבד משום דאית ליה קלא, כי העבד מגיד לכל שעשאו רבו אפותיקי, והיה להם ללקוחות לזוהר והוה כמקרקעי, אבל שור לית ליה קלא, אע"פ שהוא מבעלי חיים ומהלך לפני הכל. וכ"כ סברא זו בסמ"ע (חומ"מ סי' קיז ס"ק יט). וכתב הב"ח (חומ"מ סי' קיז) דלפי טעמו של הרא"ש, אפילו במלוה על פה אם עשאו לעבד אפותיקי גובה מהלקוחות, כיון דאית ליה קלא ע"י העבד. וכ"כ המאירי דאף במלוה על פה, כל שנתברר בעדים, מפני שאפותיקי של עבד יש לו קול ולוקח הפסיד על עצמו. ועי' ש"ד"א דוקא בשטר, שאם אין שטר אין קול, וכן עיקר. וכ"כ במ"מ (מלוה פ"ח ה"ה) דוקא שהמלוה בשטר אלא דאפותיקי היא בעל פה.

21. ספר דבר יעקב

ולפי הדעה הראשונה במאירי בל"ה לא קשה, שדוקא אפותיקי בשטר איכא קלא, אבל אפותיקי בלא שטר או שטר ללא אפותיקי ליכא קלא.

22. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף כג/ב

דאמר רב יהודה אמר שמואל בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו במסכת ובפוריא [כד/א] ובאושפיזא

23. ספר בניהו בן יהוידע על בבא מציעא דף כג/ב

בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו בדבורייהו. י"ל מאי לשון עבידי דנקיט כאן. ונ"ל בס"ד דגם בהני מילי אין מוציאים מפיהם שקר גמור, אלא עבידי המצאה של סגנון דברים, ששייכו דברים הסובלים שני פירושים, דהשומע יבין הדברים במשמעות השקר, ובלבם יתכוונו למשמעות האמת, וכיוצא בזה מצינו אצל משה רבנו ע"ה, כששאלו השטן תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא, אמר לו מה אני שיתן לי הקב"ה תורה, דנזוהר להשיב דבר דמשתמע לתרי אפי', שלא אמר לא נתן לי תורה, אלא (אתה) [אמר] מה אני שיתן לי הקב"ה תורה, שבלבו כיון לומר אתה אומר שנתן לך, מה אני שיתן לי לבדי, כי לישראל נתנה ואני בכללם, אך השטן הבין שלא נתן לו כלל, ונמצא שאמר דברים דמשתמען לתרי אנפי, והוא לא דבר שקר חס ושלום:

הא דמצינו בגמ' ששינו בדיבורם כמו שאמר עולא לא מניה, הוא בכלל הני תלת מיילי שהיו חוששים שאינו לפי מדת הדרך ארץ להתריס נגד חכם פלוני. ושחששו שהחכם יפגע בהן ויבוא הדבר לידי הקפדה ומצאו דרכי שלום לשנות בשביל זה. והדבר מוכרח שהרי יש כאן שאלה למה השתמטו הלא חובת החכם להגדיל תורה ולהאדירה, ואסור למנוע בר, ומי התיר להשתמט, וע"כ שמצא בגון הזה חששות שאדם צריך להתרחק מהן ולא להכנס בנסיונות, ואם הותר לו למשוך ידו מפלפולה של תורה כדי לשמור על מדת הזהירות והזריזות הותר גם כן לשנות.

(חזו"א אמונה ובטחון פרק ד')

25. דף על הדף בבא קמא דף יב עמוד א

בגמ': לבתר דנפק אמר להו עולא הכי אמר רבי אלעזר אפי' מיתמי אמר ר"נ אשתמטין עולא.

וצריך ביאור, למה באמת שינה עולא ממה שאמר רבי אלעזר.

וביאר החזון איש (אמונה ובטחון פ"ד), 'והא דמצינו בגמ' ששינו בדיבורם כמו שאמר עולא ב"ק י"א לא מניה, הוא בכלל הני תלת מיילי (בבא מציעא כ"ג ע"ב) שהיו חוששים שאינו לפי מדת הדרך ארץ להתריס נגד חכם פלוני, ושחששו שהחכם שגה בהן ויבוא הדבר לידי הקפדה ומצאו דרכי שלום לשנות בשביל זה.

והדבר מוכרח שהרי יש כאן שאלה למה השתמטו הלא חובת החכם להגדיל תורה ולהאדירה, ואסור למנוע בר, ומי התיר להשתמט, וע"כ שמצא כגון הזה חששות שאדם צריך להתרחק מהן ולא להכנס בנסיונות, ואם הותר לו למשוך ידו מפלפולה של תורה כדי לשמור על מדת הזהירות והזריזות, הותר גם כן לשנות'.

26. דף על הדף בבא קמא דף יא עמוד א

בגמ': דההוא גברא דשאל נרגא מחבריה וכו': כתב בספר "פניני רבנו יחזקאל" וז"ל: שמעתי פעם מרבנו [- הגאון רבי יחזקאל אברמסקין] זצוק"ל שסיפר שנסע פעם אחת ברכבת יחד עם הגאון מאור הגולה רבי משה מרדכי עפשטיין זצוק"ל הגאב"ד ור"מ דסלבודקה, ואמר האחד להשני חידו"ת בענין הגמרא דב"ק י"א בההוא גברא דשאל נרגא מחבר' וכו', ולפי החידו"ת הללו יוצא נפקמ"נ אם השואל שבר את הנרגא בידים, או שהנרגא נשבר מעצמו, וטען השני שהלא בגמרא כתוב שהשואל שבר, והשיב הראשון לא כי, אלא בגמרא כתוב שהנרגא נשבר, וכאשר הגיעו למקומם - ראשית דבר שמו פעמיהם לבית מדרש היותר קרוב שם [מרחק של יותר מארבעה קילומטר!], אע"פ שלא לשם היתה מטרת נסיעתם, אלא כדי לברר ולראות מה כתוב בגמרא, וראו שסוגיא זו הלא נמצאת פעמיים בש"ס, גם בב"ק י"א א', וגם בב"מ צ"ו ב', והנה בב"ק כתוב "תברה", ואילו בב"מ כתוב "ואיתבר"